

LØSNINGSFORSLAG:
 EKSAMEN I FAG 71527 RELATIVISTISK KVANTEMEKANIKK
 Mandag 25. mai 1987

Oppgave I.

1. i) Mandelstam-invariantene

$$s = (p_1 + p_2)^2 = (p'_1 + p'_2)^2 = m_1^2 + m_2^2 + 2p_1 \cdot p_2 = m_1'^2 + m_2'^2 + 2p'_1 \cdot p'_2$$

$$t = (p_1 - p'_1)^2 = (p'_2 - p_2)^2 = m_1^2 + m_1'^2 - 2p_1 \cdot p'_1 = m_2'^2 + m_2^2 - 2p'_2 \cdot p_2$$

$$u = (p_1 - p'_2)^2 = (p_2 - p'_1)^2 = m_1^2 + m_2'^2 - 2p_1 \cdot p'_2 = m_2^2 + m_1'^2 - 2p_2 \cdot p'_1$$

ii) Vi adderer fra ligningene over:

$$s + t + u = (p_1 + p_2)^2 + (p_1 - p'_1)^2 + (p_1 - p'_2)^2 =$$

$$m_1^2 + m_2^2 + m_1'^2 + m_1'^2 + m_2'^2 + m_2'^2 + 2p_1 \cdot (p_2 - p'_1 - p'_2) .$$

Nå er $p_2 - p'_1 - p'_2 = -p_1$, så siste ledd er lik $-2p_1 \cdot p_1 = -2m_1^2$. Altså:

$$s + t + u = m_1^2 + m_2^2 + m_1'^2 + m_2'^2 .$$

2. i) Siden $\vec{p}_1 + \vec{p}_2 = 0$ blir $s = (p_1^0 + p_2^0)^2 = m_1^2 + m_2^2 + 2p^2 + 2 \sqrt{(m_1^2 + p^2)(m_2^2 + p^2)}$. Flytter over og kvadrerer:

$$4(m_1^2 + p^2)(m_2^2 + p^2) = [2p^2 - (s - m_1^2 - m_2^2)]^2 \Rightarrow$$

$$p = \left(\frac{s^2 - 2(m_1^2 + m_2^2)s + (m_1^2 - m_2^2)^2}{4s} \right)^{1/2}$$

Tilsvarende ligning for p' fås ved å bytte til merkede størrelser:

$$p' = \left(\frac{s^2 - 2(m_1'^2 + m_2'^2)s + (m_1'^2 - m_2'^2)^2}{4s} \right)^{1/2}$$

ii) Vi har

$$t = m_1^2 + m_1'^2 - 2p_1^0 p_2'^0 + 2\vec{p}_1 \cdot \vec{p}_2 = m_1^2 + m_1'^2 - 2\sqrt{(m_1^2 + p^2)(m_2^2 + p'^2) + 2pp' \cos \theta}.$$

Nå er $p_1^0 = (s + m_1^2 - m_2^2)/2\sqrt{s}$ og $p_1'^0 = (s + m_1'^2 - m_2'^2)/2\sqrt{s}$. De tre første leddene kan derfor uttrykkes ved s som

$$m_1^2 + m_2'^2 - 2p_1^0 p_2'^0 = \frac{s^2 - (m_1^2 + m_2^2 + m_1'^2 + m_2'^2)s + (m_1^2 - m_2^2)(m_1'^2 - m_2'^2)}{2s},$$

og $p(s)$, $p'(s)$ er gitt over.

3.1) Siden $p_1 + p_2 = (p_1^0 + m_2, \vec{p}_1)$, der $p_1^0 = E$, blir

$$s = (E + m_2)^2 - \vec{p}_1^2 = E^2 + 2Em_2 + m_2^2 - (E^2 - m_1^2) = 2Em_2 + m_1^2 + m_2^2.$$

ii) Vi har

$$t = (p_1^0 - p_1'^0)^2 - (\vec{p}_1 - \vec{p}_1')^2.$$

Nå er $p_1^0 - p_1'^0 = \Delta E$ ved definisjon, og $(\vec{p}_1 - \vec{p}_1')^2 = \vec{p}_2'^2 - p_2'^0{}^2 - m_2'^2 = (m_2 + \Delta E)^2 - m_2'^2$ ved impuls- og energi-konservering. Altså:

$$t = -(2m_2 \Delta E + m_2'^2 - m_2^2).$$

iii) Største energioverføring:

$$\Delta E_{\max} = \frac{m_2'^2 - m_2^2 - t_{\min}}{2m_2},$$

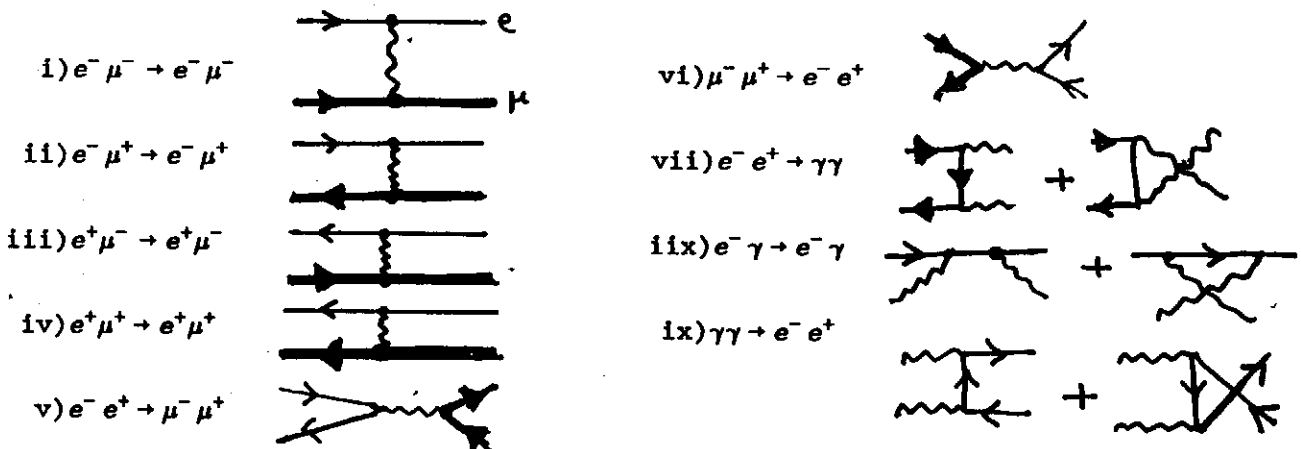
der t_{\min} finnes fra pkt. 2ii for $\cos \theta = -1$:

$$-t_{\min} = \frac{s^2 - (m_1^2 + m_2^2 + m_1'^2 + m_2'^2)s + (m_1^2 - m_2^2)(m_1'^2 - m_2'^2)}{2s} + 2p(s)p'(s).$$

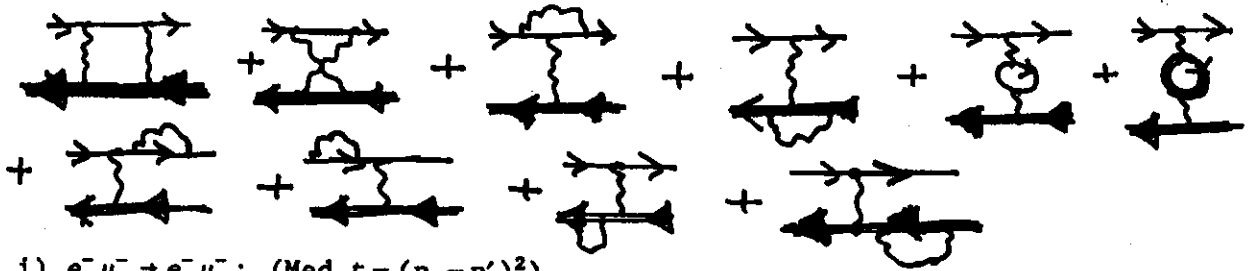
4. De forskjellige tverrsnittene er relatert ved

$$\frac{d\sigma}{dt}(s, t) = \frac{1}{2pp' d \cos \theta} \frac{d\sigma}{ds}(s, t) = \frac{1}{2m_2 d\Delta E} \frac{d\sigma}{d\Delta E}(s, t).$$

5. Feynmandiagrammene for laveste ordens prosesser:

6. Feynmandiagrammene for neste ordens korreksjoner til prosessen $e^- \mu^+ \rightarrow e^- \mu^+$:

7.1) $e^- \mu^- \rightarrow e^- \mu^-$: (Med $t = (p_1 - p_1')^2$)

$$iT_{fi} = \frac{-i\eta_{\mu\nu}}{t} [\bar{u}(p_1', s_1') (-ie\gamma^\mu) u(p_1, s_1)] [\bar{u}(p_2', s_2') (-ie\gamma^\nu) u(p_2, s_2)]$$

ii) $e^- \mu^+ \rightarrow e^- \mu^+$:

$$iT_{fi} = \frac{-i\eta_{\mu\nu}}{t} [\bar{u}(p_1', s_1') (-ie\gamma^\mu) u(p_1, s_1)] [\bar{v}(p_2, s_2) (-ie\gamma^\nu) v(p_2', s_2')]$$

8. Vi kan skrive

$$\frac{1}{4} \sum_{s_1 s_2} \sum_{s_1' s_2'} | [\bar{u}(p_1', s_1') \gamma^\mu u(p_1, s_1)] [\bar{u}(p_2', s_2') \gamma^\nu u(p_2, s_2)] \eta_{\mu\nu} |^2$$

$$= \frac{1}{64 p_1^0 p_2^0 p_1'^0 p_2'^0} P^{(\mu^-)_{\mu\nu}} P_{\mu\nu}^{(\mu^-)}$$

og

$$\frac{1}{4} \sum_{s_1 s_2} \sum_{s_1' s_2'} | [\bar{u}(p_1', s_1') \gamma^\mu u(p_1, s_1)] [\bar{v}(p_2, s_2) \gamma^\nu v(p_2', s_2')] \eta_{\mu\nu} |^2$$

$$= \frac{1}{64 p_1^0 p_2^0 p_1'^0 p_2'^0} P^{(\mu^-)_{\mu\nu}} P_{\mu\nu}^{(\mu^+)}$$

med

$$P_{\mu\nu}^{(\mu^+)} = \text{Tr} [(\not{p}_2 \pm m_X) \gamma_\mu (\not{p}_2' \pm m_X) \gamma_\nu] = \text{Tr} \not{p}_2 \gamma_\mu \not{p}_2' \gamma_\nu + m_X^2 \text{Tr} \gamma_\mu \gamma_\nu$$

siden sporet av tre γ -matriser er null. Altså blir

$$P_{\mu\nu}^{(\mu^-)} = P_{\mu\nu}^{(\mu^+)} \quad \text{og} \quad P^{(\mu^-)_{\mu\nu}} = P^{(\mu^+)_{\mu\nu}}$$

Siden de øvrige (kinematiske) faktorene er de samme følger det av dette at

$$\frac{d\sigma^{e^- \mu^- \rightarrow e^- \mu^-}}{d\cos\theta} = \frac{d\sigma^{e^- \mu^+ \rightarrow e^- \mu^+}}{d\cos\theta} = \frac{d\sigma^{e^+ \mu^- \rightarrow e^+ \mu^-}}{d\cos\theta} = \frac{d\sigma^{e^+ \mu^+ \rightarrow e^+ \mu^+}}{d\cos\theta}$$

9.1) Vi regner ut

$$P^{(*)\mu\nu} = \text{Tr } \not{p}_1 \gamma^\mu \not{p}'_1 \gamma^\nu + m_0^2 \text{Tr } \gamma^\mu \gamma^\nu - 4[p_1^\mu p_1'^\nu + p_1^\nu p_1'^\mu + \eta^{\mu\nu} (m_0^2 - p_1 \cdot p'_1)]$$

$$P_{\mu\nu}^{(\mu)} = \text{Tr } \not{p}_2 \gamma_\mu \not{p}'_2 \gamma_\nu + m_\mu^2 \text{Tr } \gamma_\mu \gamma_\nu - 4[p_{2\mu} p_{2\nu}' + p_{2\nu} p_{2\mu}' + \eta_{\mu\nu} (m_\mu^2 - p_2 \cdot p'_2)]$$

Utfører kontraksjonen, og uttrykker skalarproduktene ved s og t ved hjelp av resultatene fra pkt.1:

$$\begin{aligned} P^{(*)\mu\nu} P_{\mu\nu}^{(\mu)} &= 32[(p_1 \cdot p_2)(p'_1 \cdot p'_2) + (p_1 \cdot p'_2)(p'_1 \cdot p_2) - m_0^2(p_2 \cdot p'_2) - m_\mu^2(p_1 \cdot p'_1) + 2m_0^2 m_\mu^2] \\ &- 8[(s - m_0^2 - m_\mu^2)^2 + (s + t - m_0^2 - m_\mu^2)^2 - 2m_0^2(2m_\mu^2 - t) - 2m_\mu^2(2m_0^2 - t) + 8m_0^2 m_\mu^2] \\ &- 16[(s - m_0^2 - m_\mu^2)^2 + st + \frac{1}{2}t^2] \end{aligned}$$

Vi setter så $(p_1^0 p_2^0 p_1'^0 p_2'^0) |T_{fi}|^2 = e^4 P^{(*)\mu\nu} P_{\mu\nu}^{(\mu)} / 64t^2$ inn i uttrykket for sprednings-
tverrsnittet, integrerer over asimuth-vinkelen ϕ , og setter $d \cos \theta = dt/2p(s)p'(s)$.

Dette gir

$$\begin{aligned} d\bar{\sigma} &= \frac{1}{(p_1^0 + p_2^0)^2} \frac{p'}{p} \frac{e^4}{64t^2} P^{(*)\mu\nu} P_{\mu\nu}^{(\mu)} \frac{dt}{4\pi p p'} \\ &= \frac{\pi\alpha^2}{16p^2 s t^2} P^{(*)\mu\nu} P_{\mu\nu}^{(\mu)} dt \end{aligned}$$

ved bruk av $e^4 = 16\pi^2 \alpha^2$ og $(p_1^0 + p_2^0)^2 = s$. Videre er $p^2 = [s^2 - 2(m_\mu^2 + m_0^2)s + (m_\mu^2 - m_0^2)^2] / 4s$,
så vi får tilslutt

$$\frac{d\bar{\sigma}^{e^+ \mu^+ \rightarrow e^+ \mu^-}}{dt} = \frac{4\pi\alpha^2}{t^2} \frac{(s - m_\mu^2 - m_0^2)^2 + st + \frac{1}{2}t^2}{s^2 - 2(m_\mu^2 + m_0^2)s + (m_\mu^2 - m_0^2)^2}$$

ii) Vi bruker resultatene fra pkt.3 og 4 for å transformere dette uttrykket til
variable i myonets labsystem:

$$\begin{aligned} \frac{d\bar{\sigma}^{e^+ \mu^+ \rightarrow e^+ \mu^-}}{d\Delta E} &= 2m_\mu \frac{d\bar{\sigma}^{e^+ \mu^+ \rightarrow e^+ \mu^-}}{dt} (s = 2m_\mu E + m_0^2 + m_\mu^2, t = -2m_\mu \Delta E) = \\ &= \pi\alpha^2 \frac{2E^2 m_\mu^2 - (2Em_\mu^2 + m_\mu^3 + m_\mu^2 m_0) \Delta E + 2m_\mu^2 \Delta E^2}{m_\mu^3 \Delta E^2 (E^2 - m_0^2)} \end{aligned}$$

Opgave II.

1. i) Lagrangetettheten:

$$\mathcal{L} = -\frac{1}{2}(\partial_\mu A^\nu)(\partial^\mu A_\nu) - j_\mu A^\mu -$$

$$-\frac{1}{2}\frac{\partial A^0}{\partial t}\frac{\partial A^0}{\partial t} + \frac{1}{2}\frac{\partial \vec{A}}{\partial t}\cdot\frac{\partial \vec{A}}{\partial t} + \frac{1}{2}\vec{\nabla}A^0\cdot\vec{\nabla}A^0 - \frac{1}{2}\sum_1 \vec{\nabla}A^i\cdot\vec{\nabla}A^i - j^0A^0 + \vec{j}\cdot\vec{A}.$$

De kanonisk konjugerte impulstetthetene:

$$\Pi_0 = \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial \dot{A}^0} = -\dot{A}^0, \quad \Pi_i = \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial \dot{A}^i} = +\dot{A}^i,$$

dvs. $\Pi_\mu = -\dot{A}_\mu$.

iii) Hamiltontettheten:

$$H = \Pi_\mu A^\mu - \mathcal{L} = -\Pi_\mu \Pi^\mu + \frac{1}{2}\partial_0 A^\nu \partial_0 A_\nu - \frac{1}{2}\vec{\nabla}A^\nu \cdot \vec{\nabla}A_\nu + j_\mu A^\mu -$$

$$-\frac{1}{2}\Pi_\mu \Pi^\mu - \frac{1}{2}\vec{\nabla}A^\nu \cdot \vec{\nabla}A_\nu + j_\mu A^\mu.$$

2. i) De kanoniske kommutatorene

$$[\Pi_\mu(\vec{r}), A_\nu(\vec{r}')] = \int \frac{d^3k}{(2\pi)^{3/2}} \frac{d^3k'}{(2\pi)^{3/2}} \beta(k)\alpha(k') \times$$

$$[a(k)_\mu e^{i\vec{k}\cdot\vec{r}} - a(k)_\mu^\dagger e^{-i\vec{k}\cdot\vec{r}}, a(k')_\nu e^{i\vec{k}'\cdot\vec{r}'} + a(k')_\nu^\dagger e^{-i\vec{k}'\cdot\vec{r}'}] =$$

$$\int \frac{d^3k}{(2\pi)^{3/2}} \frac{d^3k'}{(2\pi)^{3/2}} \beta(k)\alpha(k') c_{\mu\nu} \delta(\vec{k}-\vec{k}') [e^{i\vec{k}\cdot(\vec{r}-\vec{r}')} + e^{i\vec{k}\cdot(\vec{r}'-\vec{r})}].$$

Vi ønsker at dette skal bli lik $-i\eta_{\mu\nu}\delta(\vec{r}-\vec{r}')$, og må derfor forlange at $2\alpha(k)\beta(k)c_{\mu\nu} = -i\eta_{\mu\nu}$. Med normeringen $c_{33} = 1$ har dette løsninger

$$\alpha(k)\beta(k) = \frac{i}{2}, \quad c_{\mu\nu} = -\eta_{\mu\nu}.$$

ii) Vi setter dette i uttrykket for Hamiltonfunksjonen

$$-\frac{1}{2}\int d^3r \Pi_\mu \Pi^\mu = -\frac{1}{2}\int d^3r \int \frac{d^3k}{(2\pi)^{3/2}} \frac{d^3k'}{(2\pi)^{3/2}} \beta(k)\beta(k') \times$$

$$[a(k)_\mu e^{i\vec{k}\cdot\vec{r}} - a(k)_\mu^\dagger e^{-i\vec{k}\cdot\vec{r}}][a(k')^\mu e^{i\vec{k}'\cdot\vec{r}} - a(k')^\mu^\dagger e^{-i\vec{k}'\cdot\vec{r}}] =$$

$$\frac{1}{2}\int d^3k (\beta(k)^2 [a(k)^\dagger a(k) + a(k)a(k)^\dagger] -$$

$$\beta(k)\beta(-k) [a(k)a(-k) + a(k)^\dagger a(-k)^\dagger]),$$

$$\begin{aligned}
& -\frac{1}{2} \int d^3 r \vec{\nabla} A_\mu \cdot \vec{\nabla} A^\mu - \frac{1}{2} \int d^3 r \int \frac{d^3 k}{(2\pi)^{3/2}} \frac{d^3 k'}{(2\pi)^{3/2}} -\vec{k} \cdot \vec{k}' \alpha(k) \alpha(k') \times \\
& [a(k)_\mu e^{i\vec{k} \cdot \vec{r}} - a(k)_\mu^\dagger e^{-i\vec{k} \cdot \vec{r}}] [a(k')^\mu e^{i\vec{k}' \cdot \vec{r}} - a(k')^{\mu\dagger} e^{-i\vec{k}' \cdot \vec{r}}] - \\
& -\frac{1}{2} \int d^3 k \{ k^2 \alpha(k)^2 [a(k)^\dagger a(k) + a(k) a(k)^\dagger] + \\
& k^2 \alpha(k) \alpha(k') [a(k) a(-k) + a(k)^\dagger a(-k)^\dagger] \}.
\end{aligned}$$

Vi adderer og forlanger at leddene som går som $a(k)a(-k) + a(k)^\dagger a(-k)^\dagger$ skal forsvinne. Dette er oppfylt dersom $\beta(k)\beta(-k) + k^2\alpha(k)\alpha(-k) = 0$. Samholdt med betingelsen $\alpha(k)\beta(k) = i/2$ finner vi løsninger

$$\beta(k) = i \sqrt{\omega_k/2} \quad \text{og} \quad \alpha(k) = \sqrt{1/2\omega_k}$$

der $\omega_k^2 = \vec{k}^2$. Hamiltonfunksjonen blir da

$$H_0 = -\frac{1}{2} \int d^3 k \omega_k [a(k)_\mu^\dagger a(k)^\mu + a(k)_\mu a(k)^\dagger] .$$

Kommentar: En enklere metode er å bruke $\Pi_\mu = -\dot{A}_\mu$ til å finne at $\beta(k) = i\omega_k\alpha(k)$. Dispersjonsrelasjonen $\omega_k^2 = \vec{k}^2$ kan så finnes fra Euler-Lagrange ligningen $\partial_\nu \partial^\nu A_\mu = 0$.

iii) Vi får $H = H_0 + \Delta H$, der

$$\begin{aligned}
\Delta H = & \int d^3 r \int \frac{d^3 k}{(2\pi)^{3/2}} \sqrt{\frac{1}{2\omega_k}} [a(k)_\mu e^{i\vec{k} \cdot \vec{r}} + a(k)_\mu^\dagger e^{-i\vec{k} \cdot \vec{r}}] j^\mu(r) - \\
& \int \frac{d^3 k}{(2\pi)^{3/2}} \sqrt{\frac{1}{2\omega_k}} [a(k)_\mu j^\mu(k) + a(k)_\mu^\dagger j^\mu(-k)]
\end{aligned}$$

iv) Vi kan skrive

$$\begin{aligned}
H = & -\frac{1}{2} \int d^3 k \omega_k \times \{ [a(k)_\mu^\dagger + \gamma(k)_\mu^*] [a(k)^\mu + \gamma(k)^\mu] + \\
& [a(k)_\mu + \gamma(k)_\mu] [a(k)^\dagger{}^\mu + \gamma(k)^{\mu*}] - 2\gamma_\mu^*(k) \gamma^\mu(k) \}
\end{aligned}$$

der $\gamma^\mu(k) = j^\mu(k) / (2\pi\omega_k)^{3/2} \sqrt{2}$. Dette er allerede på diagonal form hvis vi innfører nye kreasjons- og annihilasjonsoperatører:

$$b(k)_\mu^\dagger = a(k)_\mu^\dagger + \gamma(k)_\mu^* \quad , \quad b(k)_\mu = a(k)_\mu + \gamma(k)_\mu .$$

Siden $\gamma(k)^\mu$ er et c-tall vil disse oppfylle de samme kommuteringsreglene som de gamle operatørene. Grunntilstandsenergien blir

$$E_0(j) = E_0 + \int d^3 k \omega_k \gamma_\mu^*(k) \gamma^\mu(k) = E_0 + \frac{1}{2} \int \frac{d^3 k}{(2\pi)^3} \frac{j_\mu(k) j^\mu(-k)}{k^2}$$

der E_0 er en uendelig normalordningskonstant som ikke avhenger av j^μ . Dersom vi dropper denne og transformerer til det relle rom blir grunntilstandsenergien

$$E_0 = \frac{1}{2} \int d^3r d^3r' \frac{j^0(\vec{r})j^0(\vec{r}') - \vec{j}(\vec{r}) \cdot \vec{j}(\vec{r}')}{4\pi |\vec{r} - \vec{r}'|},$$

som er identisk med det klassiske uttrykket for vekselvirkningsenergi mellom ladninger og strømmer.